

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากผลการวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน และดำเนินการแจกแบบสอบถาม และจัดเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญ

4.1.2 ความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

4.1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อและการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

4.1.4 แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

4.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

4.2.2 ความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของนักศึกษา

4.2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของนักศึกษา

4.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

4.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ มีจำนวน 6 ท่าน ได้แก่

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 1 พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) อายุ 76 ปี ระดับการศึกษา นักธรรมเอก ปธ.6 ดุษฎีบัณฑิตทางพุทธศาสน์ ที่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ทางนิเทศศาสตร์ เป็นกิตติมศักดิ์ ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดบวรนิเวศ เป็นอาจารย์บรรยายวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วัดที่ตั้งกัณฑ์ วัดเอกพระนคร กรุงเทพมหานคร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 2 พระสาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) อายุ 74 ปี ระดับการศึกษา ป.ธ.9 MA วรรณคดีสันสกฤต ดุษฎีบัณฑิต ศน.ด (พุทธศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และดุษฎีบัณฑิต ค.ด (หลักสูตรและการสอน) มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ตำแหน่ง เจ้าคณะภาค 16, 17, 18, (ธรรมยุต) วัดที่ตั้งกัณฑ์ วัดโสมนัสวิหาร เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 3 พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สญฺญโต) อายุ 56 ปี ระดับการศึกษา ป.ธ.9 Ph.D. (Philosophy & Religion) ตำแหน่ง รองอธิการฝ่ายวิชาการ หน่วยงานที่ตั้งกัณฑ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดราชาธิวาส วัดที่ตั้งกัณฑ์ วัดราชาธิวาส เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 4 พระมหาสมเกียรติ รตุนปญฺโญ อายุ 36 ปี ระดับการศึกษา ป.ธ.4 วิศวกรรมศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ประยุกต์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์ประสานมิตร ตำแหน่ง เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดสงขลา (ธรรมยุต) วัดที่ตั้งกัณฑ์ วัดดอนรัก ต.ป่อเตี้ย อ.เมือง จ.สงขลา

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 5 นายอานวย สุวรรณศิริ อายุ 72 ปี การศึกษา เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดุษฎีบัณฑิต จากสวนสุนันทา (คุรุศาสตร์มหาบัณฑิต) อาชีพ อดีตรัฐมนตรี

ผู้เชี่ยวชาญท่านที่ 6 อาจารย์สุวรรณ เพชรนิล การศึกษา ศาสนศาสตร์
บัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย M.A. (ปรัชญาทั่วไป) Banaras Hindu University
ประเทศอินเดีย ตำแหน่ง รองศาสตราจารย์ อดีตอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

4.1.2 ความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน เกี่ยวกับความเชื่อ
และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร
พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน แยกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 คือ
กลุ่มที่เห็นว่า นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง มี 4 ท่าน
ได้แก่ พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ) พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สุนทรุต) พระสาสนโสภณ
(พิจิตร จิตตญาณ) และอำนวยการ สุวรรณศิริ กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่เห็นว่า นักศึกษาเชื่อ กฎแห่งกรรมมาก
มี 2 ท่าน ได้แก่ อาจารย์สุวรรณ เพชรนิล และ พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา ซึ่งมีรายละเอียด
ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นนักศึกษาไม่ค่อยเชื่อ
เรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง มี 4 ท่าน ได้แก่ พระเทพดิลก (ระแบบ
จิตตญาณ) พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สุนทรุต) พระสาสนโสภณ (พิจิตร จิตตญาณ)
และ อำนวยการ สุวรรณศิริ ซึ่งแต่ละท่านให้เหตุผลไว้ว่า

1. พระเทพดิลก (ระแบบ จิตตญาณ) ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษา
ไม่ค่อยเชื่อกฎแห่งกรรม สืบเนื่องจากความบกพร่องในด้านศีลธรรม ปัญหาเรื่องชู้สาว ปัญหา
เรื่องยาเสพติด ปัญหาเรื่องลอกข้อสอบกัน และการลอกรายงานกัน เป็นต้น แพร่หลาย ทั้งนี้
อาจจะเป็นเพราะว่า ปัญหาเกิดจากโครงสร้างการศึกษาของสังคมไทยในปัจจุบัน คือ ตั้งแต่
เรามีพวกครูบาอาจารย์ที่จบจากอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกา มาก หลักรัฐต่าง ๆ
มันก็เปลี่ยนแปลงไปเยอะ แล้วความคิดเรื่องกรรมกับสังสารวัฏมันก็ถูกต่อต้านขัดขวาง
แล้วก็อดดีกัน ในทำนองว่า ถ้าตัวเองไม่รู้ก็ต้องไม่ถูกต้อง เพราะฉะนั้น เราจึงพบปัญหา
ภายในสังคมทั้งหมดอย่างต่อเนื่อง และอาจารย์ที่สอนไม่สามารถเชื่อมโยงบูรณาการในวิชาการ
ทั้งหลายแหล่ได้ และจริง ๆ วิชาการทั้งหมดนั้นเป็นกฎของกรรม ไม่ว่าจะวิชาการใด ๆ ก็ตาม เช่น
สมมติว่า เธอไม่สนใจในวิชาวิทยาศาสตร์ และอ่อนในวิชาวิทยาศาสตร์ เธอก็จะสอบตก
วิชาวิทยาศาสตร์ นั่นก็เป็นกระบวนการของกรรม และการไม่สนใจในการศึกษานั้นก็กลายเป็น
เป็นความเกียจคร้าน เป็นกิเลส เมื่อไม่เรียนก็ไม่รู้ และไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน เธออ่อน เธอสอบตก

มันก็เป็นเจ้าของผล ซึ่งเกิดจากความซึ้งเกียจ ที่นี้ ถ้าหากว่า ครูเข้าใจ สามารถบูรณาการได้ทั้งหมด เหตุการณ์ ข่าวคราว เรื่องราวต่าง ๆ ที่ปรากฏทางสื่อสารมวลชนก็มาตอกย้ำ เน้นย้ำให้นักศึกษา เข้าใจ ให้นักศึกษาถกเถียง อภิปราย กำหนดระยะเวลาขึ้น ทำให้ความคิดนี้ตกผลึกพอสมควร สังคมอุดมศึกษาจะดีกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

2. พระเทพวิสุทธิทักขิ (เกษม สญฺญโต) ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษา ไม่ค่อยเชื่อถือกฎของกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะนักศึกษาไทย ในปัจจุบัน มีพื้นฐานความเชื่อ พื้นฐานรู้เรื่องกรรมน้อย ไม่เพียงพอ เข้าวัดก็ไปแค่ถวายสังฆทาน เข้าสถาบันการศึกษาก็มีเวลาให้ปลูกฝังน้อยเหลือเกิน การบูรณาการในวิชาอื่น ๆ ก็แทบไม่มี เหตุที่ไม่มี ก็เพราะว่า ครูบาอาจารย์ไม่ได้มีพื้นฐานเหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นฐานคำสอน เรื่องกรรม หรือความรู้เรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เหตุที่ไม่มีก็เพราะหลักสูตรการผลิตครู ก็ไม่มีสิ่งเหล่านี้ให้ได้ศึกษาอย่างเป็นระบบ ในระบบการศึกษาไทยในปัจจุบัน เพราะฉะนั้น ความเชื่อเรื่องคำสอนของพระพุทธศาสนา จึงอ่อนแอลงในหมู่ชาวพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปัจจุบัน มีตัวอย่างให้เห็นเป็นประจำ คือ คนที่มีอำนาจวาสนาบารมีไปทำสิ่งชั่ว ๆ แล้วกลับมา เชิดหน้าชูตาอยู่ในสังคม มันก็ทำให้นักศึกษาที่เคยคิดว่า ใครทำกรรมใดก็ได้กรรมนั้นก็ค่อนข้าง จะล้างเลียงขึ้น เพราะฉะนั้น เอลับเข้าไว้ ไม่มีใครเห็นก็ทำกรรมชั่วได้ และไม่มีคนเตือนสติ นักศึกษาจึงทำอะไรมั่วที่ชั่วได้ตามที่ต้องการจะชั่ว เพราะเห็นว่า ความเชื่อของเขามันอ่อนแอ เหตุที่เค้าอ่อนแอ เพราะความรู้ของเค้าไม่มี เหตุที่ความรู้ของเค้าไม่มี เพราะไม่มีคนที่จะให้ความรู้ เพราะฉะนั้น จะเห็นว่า บรรดาการพนันทั้งหลายจะแพร่หลาย เช่น การพนันโดยการเสี่ยงโชค ซึ่ลอลอตเตอรี่อะไรต่าง ๆ อย่างแพร่หลายมาก รวมทั้ง การพนันอื่น ๆ นักศึกษาที่ขาดพื้นฐานความรู้ เรื่องนี้ จึงหันไปหาสิ่งที่ตนคิดว่าจะได้มากกว่า แต่เหตุผลที่ขาด เพราะว่ามีนักศึกษาอยู่กับมารดา บิดาน้อยเหลือเกิน มีเวลาอยู่ใกล้ชิดกันน้อยมาก พ่อแม่จึงไม่ได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่เป็นจริง ให้เด่นชัด ให้ปรากฏว่า กรรมนั้นมันมีจริงอย่างไร

3. พระศาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษา ไม่ค่อยเชื่อถือกฎของกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะนักศึกษา ส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องกรรม แต่ที่รู้เรื่องมี และเชื่อฟังต่อพ่อแม่มี แต่ว่า อัตราส่วนนั้นมันน้อยมาก เช่น ในร้อยคน อาจจะมีคนเชื่อสัก 10 คน นอกจากนั้น ไม่รู้เรื่อง เพราะวิชาศีลธรรมถูกถอน ออกจากหลักสูตรการเรียนการสอนเกือบหมดเอาวิชาอื่นแทรกเข้าไป วิชาพระพุทธศาสนา มีน้อยมาก วิชาภาคภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ และวิชาพุทธศาสนานำมาสอนอาทิตย์ละ 2 คาบ เหลือคาบเดียว ตัดไปเรื่อย ๆ และวิชาพระพุทธศาสนาไม่มี มีแต่วิชาสังคม ทั้ง ๆ ที่เป็น

ความเป็นความตาย ไม่ใช่วิชาพระพุทธศาสนา เพราะเขาเอาแผนตะวันตก เพราะนักวิชาการส่วนใหญ่ไปจบมาจากตะวันตก เพราะว่า นักวิชาการของอเมริกานี้เกิดความคับแค้นใจ ตอนเกิดสงครามครูเสด ระหว่างโปรเตสแตนต์กับโรมันคาทอลิกในเยอรมัน 30 ปี พวกนี้ถูกฆ่าตายเลย พวกนี้ไม่อยากเอาคำสอนทางศาสนาเข้าไปใส่ แต่ที่นี่ เราไม่ใช่อย่างนั้น เราไม่มีคนที่ถูกฆ่าตาย เขาถอนออกทำไม เมื่อเขาถอนออก การโกงกัน คอร์รัปชั่นหนักในชาติของเราทุกระดับ เด็กไม่ค่อยโกงกันเท่าไร แต่ระดับผู้นำระดับข้างบนนั่นแหละโกงกัน เพราะไม่ค่อยมีการอบรมด้านความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม อย่างที่แต่นักศึกษาเลย ครูนี้อีกไม่รู้เรื่อง เพราะครูนี้เวลาไปสอนวิชาศีลธรรมเขาไปเขมา เพราะครูไหนที่สอนวิชาอื่นไม่ได้แล้ว เขาไปสอนวิชาศีลธรรม เพราะฉะนั้น เด็กจึงไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยพ่อแม่สอน ปู่ ย่า ตา ยาย สอน เท่านั้นแหละ ถึงจะได้ฟัง แต่บางคนเป็นนักธุรกิจก็ไม่มีเวลาไปสอนลูกสอนหลาน เอาลูกหลานไปเรียนโรงเรียนคริสต์ ให้คริสต์เขาสอน สังเกตได้จากโรงเรียนเซนต์คาเบรียล และโรงเรียนต่าง ๆ ที่มีทั่วไปหมดในปัจจุบันนี้ คือ อันตรายของชาติของเราที่กำลังก่อความไม่สงบอยู่ในชาตินี้ เกิดจากการไร้ศีลธรรม ไร้ความปราณี ไร้ความสำนึก

4. อำนวย สุวรรณศิริ ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อกฎของกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะนักศึกษาไม่รู้หลักคำสอนที่สำคัญแล้ว เขาจะไม่รู้ว่า พระพุทธเจ้าสอนอะไร ไม่ใช่ไม่เชื่อ ไม่ใช่พระพุทธเจ้าสอนแล้วไม่เชื่อ ไม่ใช่ไม่รู้เรื่อง เช่น ยกตัวอย่าง แม่ผมไม่ได้จบ ป.4 แต่พ่อผมบวชเรียนนะ แก่เชื่อตั้งแต่เด็ก เชื่อว่า ทำกรรมชนิดนั้น ต้องไปเกิดเป็นหนอนในฐานพระ (ส่วนในวัด) ถ้าทำความดีแล้ว จะไปเกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดา ที่นี้เด็กที่มีความเชื่ออย่างนั้นตั้งแต่หนุ่มสาว พอโตก็จะกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพเอง เข้าวัดทุกวัน ฟังธรรม รักษาศีล 5 ในวันธรรมดา รักษาศีล 8 ในวันธรรมสวนะ ลูกออกมาดีหมดทุกคน อย่างนี้ ถ้าตีความว่า ถ้าเชื่อพระพุทธเจ้าสอนตั้งแต่เด็ก เรื่องฟังเทศน์ เรื่องกฎแห่งกรรม ตั้งแต่เด็กว่า จะให้ผลชีวิตในอนาคต เป็นลูกสาวชาวบ้านธรรมดา ได้เป็นแม่ตัวอย่าง ลูก ๆ ก็ได้ประสบความสำเร็จในชีวิต นี่ก็เป็นานิสงส์ของความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม การที่นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อกฎของกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลงต่อไปภายภาคหน้า จะมีผลต่อชีวิตเขา ในทางที่ไม่ดี มีผลต่อประเทศชาติบ้านเมืองด้วย ที่สำคัญ คือ เคยมีผู้ทำวิจัยเรื่องกฎแห่งกรรม กับนักเรียนแพทย์ ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนแพทย์ที่เรียนเก่งไม่เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม แล้วจะมีปัญหาจรรยาบรรณ และจรรยาแพทย์ตามมา มีเปอร์เซ็นต์สูงมาก

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่เห็นว่า นักศึกษาเชื่อกฎแห่งกรรมมาก มี 2 ท่าน ได้แก่ สุวรรณ เพชรนิล และพระมหาสมเกียรติ รัตนปญโญ ซึ่งแต่ละท่านให้เหตุผลไว้ว่า

1. สุวรรณ เพชรนิล ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษาเชื่อกฎของกรรมมาก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะสภาพแวดล้อมอะไรหลาย ๆ อย่าง ที่ทำให้ไม่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม คือ กรรมไม่ได้ให้ผลในทันทีทันใด และอีกอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้า ตรัสว่า คนทำชั่ว คนทำบาป ไม่เห็นว่า ได้บาป ตราบใดที่บาปยังไม่เห็นผล แต่เมื่อใดเขายอมรับว่า บาป ให้ผลว่า ทำบาป ได้บาปจริงหรือ คนทำดี ไม่เห็นว่า ทำดีได้ดีเสมอไป แต่เมื่อใดความดีให้ผลว่า ทำดีได้ดีจริง ซึ่งเรื่องนี้มันมีมานานแล้ว มันก็กลายเป็นว่า การกระทำที่เป็นบาป หรือเป็นบุญนี้ มันก็เช่นเดียวกับว่า เราปลูกพืชชนิดให้ผลเร็ว ๆ หรือให้ผลช้าในลักษณะเดียวกัน เรื่องนี้มีมานานแล้ว

2. พระมหาสมเกียรติ รัตนปญฺญู ให้เหตุผลว่า การที่นักศึกษาเชื่อกฎของกรรมมาก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะเนื่องจากปัจจุบัน นักศึกษาสามารถเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเรื่องของกุศลกรรม และอกุศลกรรมผ่านได้หลายเส้นทาง ไม่ว่าจะ จากนักบวช ตำรา ครูบาอาจารย์ พ่อแม่ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทำให้เยาวชนมีความเข้าใจเรื่องของกุศลกรรม และอกุศลกรรมมากพอสมควร แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า ในยามคับขัน นักศึกษามักจะเลือกทำในสิ่งที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเอง โดยมักจะละเลยที่จะให้ความสนใจว่า สิ่งที่ทำนั้นเป็นกุศลกรรม หรืออกุศลกรรม

สรุป จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน เกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน แยกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นว่า นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง มี 4 ท่าน ได้แก่ พระเทพดิลก (ระบบวิฑูญาณ) พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สญฺญโต) พระศาสนโสภณ (พิจิตร วิฑูญาณ) และ อำนวย สุวรรณศิริ ซึ่งแต่ละท่านให้เหตุผลไว้ว่า นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม หรือเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมน้อยลง เพราะว่า

1. ปัญหาเกิดจากโครงสร้างการศึกษาของสังคมไทยในปัจจุบัน คือ ตั้งแต่เรามีพวกครูบาอาจารย์ที่จบจากอินเดีย ประเทศสหรัฐอเมริกาเข้ามา หลักรัฐต่าง ๆ มันก็เปลี่ยนแปลงไปเยอะ แล้วความคิดเรื่องกรรมกับสังสารวัฏมันก็ถูกต่อต้านขัดขวาง แล้วก็อดตีกัน ในทำนองว่า ถ้าตัวเองไม่รู้ก็ต้องไม่ถูกต้อง

2. นักศึกษาไทยในปัจจุบัน มีพื้นฐานความเชื่อ พื้นฐานรู้เรื่องกรรมน้อย ไม่เพียงพอ เข้าวัดก็ไปแค่ถวายสังฆทาน เข้าสถาบันการศึกษาก็มีเวลาไปปลูกฝังน้อยเหลือเกิน การบูรณาการในวิชาอื่น ๆ ก็แทบไม่มี เหตุที่ไม่มีการบูรณาการเพราะว่า ครูบาอาจารย์ไม่ได้มีพื้นฐานเหมือนกัน

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นฐานคำสอนเรื่องกรรม หรือความรู้เรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา เหตุที่ไม่มี ก็เพราะหลักสูตรการผลิตครูก็ไม่มีสิ่งเหล่านี้ให้ได้ศึกษาอย่างเป็นระบบ

3. นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องกรรม แต่ที่รู้เรื่องมี และเชื่อฟังต่อพ่อแม่มี แต่ว่า อัตราส่วนนั้นมันน้อยมาก เช่น ในร้อยคนอาจจะมีความเชื่อสัก 10 คน นอกจากนั้น ไม่รู้เรื่อง เพราะว่า วิชาศีลธรรมถูกถอนออกจากหลักสูตรการเรียนการสอนเกือบหมด เอาวิชาอื่นแทรก เข้าไป วิชาความรู้เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีน้อยมาก

4. นักศึกษาไม่รู้ และไม่เข้าใจในหลักคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม ของพระพุทธเจ้าสอน ไม่ใช่พระพุทธเจ้าสอนแล้วไม่เชื่อ

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มที่เห็นว่า นักศึกษาเชื่อกฎแห่งกรรมมาก มี 2 ท่าน ได้แก่ อาจารย์สุวรรณ เพชรนิล และ พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา ซึ่งแต่ละท่านให้เหตุผลไว้ว่า นักศึกษาไม่ค่อยเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมมาก เพราะว่า

1. นักศึกษาเชื่อกฎของกรรมมาก เพราะนักศึกษาเชื่อว่า ใครทำกรรมอะไรไว้ ย่อมได้รับผลของกรรมนั้น แต่ที่กรรมไม่ได้ให้ผลในทันทีทันใด อาจจะเกิดจาก สภาพแวดล้อมอะไรหลาย ๆ อย่าง ที่ทำให้ไม่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม

2. นักศึกษาสามารถเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ เรื่องของกุศลกรรม และอกุศลกรรมผ่านได้หลายเส้นทาง ไม่ว่าจะจากนักบวช ตำรา ครูบาอาจารย์ พ่อแม่ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทำให้เยาวชนมีความเข้าใจเรื่องของกุศลกรรม และอกุศลกรรม มากพอสมควร

4.1.3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 คน เกี่ยวกับปัจจัย ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรม

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับ ข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรญาณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาเอาไว้ว่า ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่สำคัญที่สุด คือ สื่อทั้งหลายที่รับรู้มาจากข้างนอก เช่น อินเทอร์เน็ตที่มาจากต่างประเทศ สื่อต่าง ๆ ที่มาจากต่างประเทศ แล้วก็แอบมูบมิบขายกัน แอบมูบมิบดูกัน เกาะกลุ่มดูกัน มั่วสุมกัน เพราะฉะนั้น สื่อนี้ค่อนข้างเป็นพิษในปัจจุบัน มันไม่ใช่ข้อมูลหลักฐานที่ถูกต้อง เพราะฉะนั้นนักศึกษาไปดูสื่ออะไร อินเทอร์เน็ต เรายังไม่รู้เลยว่าดูอะไร แล้วก็พวกภาพยนตร์ ดีวีดี ซีดี มันก็เยอะ ที่ทำให้นักศึกษาถูกดึงดูตไปกับกระแสของอารมณโลก ลักษณะเหล่านี้ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ผู้หญิง สหายของ นางวิสาขา ที่ว่าเธอทั้งหลายจะมัวเพลิดเพลินรื่นเริงอะไรกันอยู่อีกเล่า ในเมื่อโลกสันนิบาสนี้ลูกโหลงอยู่ตลอดเวลา พวกเธอที่ถูกความมืดมิดห่อเอาไว้ ทำไมไม่แสวงหาพระที่ปเป็นเครื่องส่องทางให้แก่ชีวิตเล่า ชาวโลกเดี๋ยวนี้ก็เป็นอย่างนั้นแหละ อยู่ท่ามกลางแสงสีอันวิจิตร ใช้ชีวิตก็มีวิธีการลอกเลียนกันเขาได้ เขามี เขาเป็น เราต้องได้ เราต้องมี เราต้องเป็น ถ้าเราไม่ได้ ไม่มี ไม่เป็น ก็ต้องมีวิธีการได้ วิธีการมี วิธีการเป็น เอาไปเล่นการพนัน ไปค้ายาเสพติด ไปอะไรต่ออะไร ยุ่งกันยุ่งเหยิง แต่ไม่ใช่ทั้งหมด เป็นนักศึกษาจำนวนน้อย เพียงแต่ว่า พฤติกรรมมันถูกสะท้อนจากสื่อสารมวลชนเป็นจำนวนมาก ทำให้เราเห็นว่า เด็ก ๆ เหล่านี้มีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกไปจากศีลธรรมจากคุณธรรมต่าง ๆ จำนวนหนึ่ง ส่วนหนึ่งสื่อธรรมะ นักศึกษาไม่อ่านหรืออาจจะไปเยี่ยมเด็กที่ไหน เอาคิดว่า สุ่มตัวอย่างเอาสักสิบราย แล้วก็ดูว่า เธอครอบครองหนังสือธรรมะอยู่หรือไม่หายากนะ เพราะฉะนั้น ถ้าเมื่อเธอไม่มีหนังสือ เธอก็ไม่ได้อ่าน โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ตของเธอ ก็เลือกในสิ่งที่เธออยากฟัง หนังสือพิมพ์ เราจะเห็นว่า นักศึกษาจะอ่านเฉพาะคอลัมน์ที่สอดคล้องกับพื้นฐานของเธอ ก็หน้าบันเทิงเริงรมย์ ที่เป็นสารคดี บทความที่สร้างสรรค์พัฒนา หรือเป็นข่าวสารการบ้านการเมือง ที่เป็นเท็จปนจริง จริงปนเท็จอยู่เยอะ นักศึกษาก็รับข้อมูลดิบ ๆ เข้าไป แล้วก็วินิจฉัยไม่ออก ก็ถูกลากถูกลู่ถูกลงไปตามกระแสของสังคม นิตยสารก็อีก เธอก็มีนิตยสารอยู่ในกลุ่มของเธอ ตัวเลขตรงนี้ ต้องมองว่า หนังสือธรรมะ พิมพ์ได้ไม่เกิน 3,000 เล่มต่อครั้ง แต่หนังสือพวกบันเทิงคดี หรือแม้แต่สารคดีโลก ยอดมันเป็น 10,000 ไทยรัฐเป็นล้าน มันสะท้อนกลับไปให้ผู้ใส่ใจในเรื่องเหล่านั้น ถ้าเธอสนใจในเรื่องอะไรมาก มันก็เป็นไปตามสถิติจำหน่าย ตามยอดเหล่านั้นให้สูงขึ้น และแสดงว่า เธอก็สนใจที่จะอ่าน มีอิทธิพลใหม่ มีแน่นอน ทุกอย่าง โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ป้ายโฆษณา ยิ่งมาแรงเลย จะเห็นว่า มันกระตุ้นราคาโลกะ มันโฆษณาด้วยภาพผู้หญิง สมัยหนึ่ง เรียกว่า โสเภณีเปลือย ทุ่งชูดอบน้ำ อย่างนั้นมันเกินไป ทำเท่ากับคนจริง เรานึกดูว่า กลางคืน มีภาพผู้หญิง ดูแล้วเหมือนคนจริงแล้วอยู่ที่ตรงจุด

ที่คนขับรถผ่านเห็นปั๊บเลย มันสะสม มันคิดปรุง แล้วก็นำไปสู่เรื่องการดูคร่ำ ข่มขืน กระทำซ้ำเรา เยอะไปหมดเลย มาจากอะไร มาจากโฆษณา มาจากอินเทอร์เน็ต มนุษย์นี่อย่าทำให้เขาสงสัย ถ้าเขาสงสัย เขาอยากทดลอง นั่นคือ สัตว์โลก เขาเป็นอย่างนั้น เราต้องจับประเด็นตรงนี้ได้ คือ เราไม่ได้เข้าใจมนุษย์ เราเข้าใจแต่ตัวหนังสือ แต่เราลืมไปว่า เราอยู่กับมนุษย์ เราปฏิบัติร่วมกับ มนุษย์ เราต้องร่วมรับฟังความคิด ร่วมกิจกรรม ร่วมผลประโยชน์อยู่กับมนุษย์ ไม่ใช่ไปอยู่กับ หนังสือ หนังสือมันเป็นความเห็นของปัจเจกชนที่เขียนออกมา ทำไมคุณไม่พยายามเข้าใจ มนุษย์ล่ะ เอาเราเป็นฐานในการนำไปสู่ความเข้าใจคนอื่น หลักการของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ก่อน แล้วไปสอนคนอื่นตรัสรู้ คือ เริ่มต้นที่หนึ่ง คือ ที่เรา แต่เราไม่ได้คิด อย่างนั้น ผู้ทำสื่อทั้งหลายก็ไม่ได้คิดอย่างนั้น เขาคิดเป็นธุรกิจ สื่อเป็นธุรกิจ เป็นเรื่องนายทุน ข้ามชาติ ไม่ใช่เรื่องธรรมดา ๆ

อำนวยการ สุวรรณศิริ กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสาร เรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา เอาไว้ว่า ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่สำคัญที่สุด คือ สื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การโฆษณา ในวิทยุที่ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ควรโฆษณาเรื่องกฎแห่งกรรมให้มากขึ้นก็จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง ความเชื่อของคนมาก และให้เชื่อต่อกฎแห่งกรรมได้มากขึ้น แต่เดี๋ยวนี้นั้นส่วนมาก พวกนักทำโฆษณา ส่งผลให้เกิดผลเสียต่อสังคมก็มี แล้วก็พวกดารานักแสดงนี่ก็มีผลเหมือนกัน เพราะดารานัก เป็นแบบอย่างให้นักศึกษาให้ความสนใจ และลอกเลียนแบบพฤติกรรม ปัจจุบัน สื่อจากทุนนิยมเสรี จากทั่วโลก มาจากวิทยุ จากโทรทัศน์ จากภาพยนตร์ และจากอินเทอร์เน็ต สื่อจะเป็นปัจจัยหลัก ในการเป็นปัจจัยหลักที่จะสอนคุณธรรม จริยธรรม และคุณธรรมให้แก่ นักศึกษา อาจารย์สอน ในมหาวิทยาลัยสอนแป็บเดียว แต่สื่อสอนตลอด

สุวรรณ เพชรนิล กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสาร เรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า ปัจจัยด้านการได้รับ ข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่สำคัญ คือ หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน หนังสือธรรมะ นิตยสาร โทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ป้ายโฆษณา เหล่านี้ เป็นต้น

พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สุนทรโณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้รับ ข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า คนทุกคน ไม่ได้บริโภคสื่อเหมือนกัน คือ บางคนชอบหนังสือพิมพ์ บางคนชอบนิตยสาร บางคนชอบโทรทัศน์ ชอบวิทยุ บางคนชอบอินเทอร์เน็ต แต่วิทยุนี้จะน้อย และป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ ซึ่งต้อง ทำสั้น ๆ ไม่กระจ่ายเท่าไร แต่เป็นการกระตุ้นสั้นให้เกิดความฉุกฉิบ ก็ส่งผลได้บ้างเหมือนกัน

แต่สิ่งเหล่านี้ สื่อเป็นสิ่ง การที่เขาได้เรียนรู้ ไม่ลงสู่ปฏิบัติ เพียงแค่เรียนรู้เท่านั้นก็สามารถที่จะเรียนรู้ได้ เพราะฉะนั้น เมื่อถามว่า อะไรมากที่สุด สิ่งเหล่านี้มันคงไม่มีอะไรมากที่สุดได้ ยังเป็นเรื่องธรรมดา เว้นแต่ว่า บุคคลผู้นั้นสนใจส่วนตัวเพราะอะไร เพราะสิ่งยั่วยุอย่างอื่นมากกว่า และก็สิ่งที่มีผลเห็นทันตาให้เขาได้ มันมีมากกว่ากระตุ้นบ่อยครั้ง

พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสาร เรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมได้บ้าง แต่คงไม่มากนัก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะนักศึกษาระดับนี้ มีความสามารถในการตั้งคำถามในเชิงหักล้าง หรือเปรียบเทียบได้ว่า สิ่งที่คุณได้รับรู้มาจากสื่อ ไม่เป็นไปตามสิ่งที่ตนรับมาจากประสบการณ์ตรงนั่นเอง

สรุป จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่สำคัญที่สุด คือ สื่อ ได้แก่ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หนังสือเรียน หนังสือธรรมะ นิตยสาร โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ป้ายโฆษณา แต่คงไม่มากนัก ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะนักศึกษาส่วนใหญ่มีความสามารถในการตั้งคำถามในเชิงหักล้าง หรือเปรียบเทียบได้ว่า สิ่งที่คุณได้รับรู้มาจากสื่อ ไม่เป็นไปตามสิ่งที่ตนรับมาจากประสบการณ์ตรง

2. ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดา

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาเอาไว้ว่า ถ้ามีต้องมีตอนที่นักศึกษายังเด็ก แต่อย่าลืมว่า นักศึกษาอึดตาเขาสูงนะ กลับไปบ้าน ถ้าเขาคิดว่าพ่อแม่เรียนไม่สูงเท่าแก แต่การจะมาสอนเป็นกิจจะลักษณะยาก เพราะการสอนมันต้องเกิดการยอมรับ การนับถือ แล้วเขาจะเชื่อ แล้วเขาจะฟัง ฟังแล้วเขาจะเชื่อ เชื่อแล้วจะปฏิบัติตาม เพราะฉะนั้น ปัญหาว่า 5 ชั้นนี้ เราปฏิบัติตามได้หรือเปล่า ถ้าเขายอมรับเอาแล้ว คือ พ่อ แม่เขานับถือเอาในฐานะพ่อแม่ แต่เวลาพ่อแม่พูด เขาคิดว่า พ่อแม่โง่กว่าเขาหรือเปล่า บางคนก็ ป.4 บางคนก็ ม.6 ม.8 คนรุ่นเก่า บางคนก็ ป.ตรี แต่บางวิชามันก็เปลี่ยนแปลงไปเยอะ ดร.สิพนนท์

เกตท์สตัน เคยเล่าให้ฟัง ท่านจบวิศวะมา ทฤษฎีสัมพัทธภาพมันมันกันนานแล้ว จนลูกโตเป็นหนุ่มก็ไปเดินคุยที่สหรัฐอเมริกา พ่อก็อธิบายทฤษฎีที่ตัวเองเคยเรียนศึกษาวិชาการที่ว่าด้วยวิศวะ ก็ว่าชะงืดย่อย ลูกเลยกระซิบบอกว่า พ่อทฤษฎีนี้เขาเลิกแล้ว เพราะฉะนั้น อย่าลืมนะว่า โลกวิชาการเขาก้าวหน้านะ มันทำให้คนรุ่นใหม่ดูหมิ่นคนรุ่นเก่า แต่ที่นี้ในเรื่องกฎของกรรม ถ้าพ่อแม่ซาบซึ้งในเรื่องกฎของกรรมแล้วก็ชี้ให้เห็น คุยกันทุกวัน นั่งกินข้าวบนโต๊ะ ยกประเด็นขึ้นมาเรื่องหนึ่ง อ่านหนังสือพิมพ์ก่อน แล้วยกทุกวันเลย สะสมความคิดทุกวัน ลูกอยากจะทำอะไรใหม่ละ เถียงก็อธิบายให้เกิดความเข้าใจ คือ บางเรื่องเราเชื่อไว้ดีกว่าไม่เชื่อเท่านี้เอง เราเชื่อว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เราก็ไม่ทำชั่ว เราก็ได้ดี ก็เท่านี้ คือ มันไม่ใช่เรื่องลึกลับซึ่งอะไรนักหนา ที่ว่า เชื่อแล้วไม่มีทางขาดทุน เป็นสูตรง่าย ๆ ธรรมดา ๆ สำคัญตัว ก็คือ พ่อ แม่ ว่า จะอยู่ในฐานะที่เด็กยอมรับ แก่นับถือ แก่เชื่อ แก่ปฏิบัติตามหรือไม่ อย่าลืมนะว่า บันไดห้าขั้นนี้สำคัญ แล้วมันจะเกิดพวกอิทธิบาท พอเชื่อ มันจะเกิดอิทธิบาท แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ อิทธิบาทก็ขับเคลื่อนนำไปสู่ผลดีงาม

ส่วนบุคคลมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานครนั้น ขึ้นอยู่กับ ใครใกล้ชิดกับนักศึกษามากที่สุด เด็กรุ่นใหม่เขาติดเพื่อน ตอนเป็นเด็กเล็ก ๆ เขาติดแม่ พอโตขึ้นมาติดครู พอโตขึ้นเป็นวัยรุ่นก็ติดเพื่อน เพราะฉะนั้น คนที่มีอิทธิพลในการนำความคิดของเขาในยุคตอนนี้ ครูบาอาจารย์เนี่ยยาก เพราะว่า มันพบกันห่าง ๆ การเรียนการสอนยิ่งนักศึกษามาก แล้วอาจารย์มีน้อย โอกาสใกล้ชิด โอกาสการเสวนากัน จะมีน้อยลง แล้วก็ทำให้มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด คือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราท่างเห็นในด้านบูรณาการ ด้านเรื่องทั้งหมด เราบรรยายวิชาอะไรก็ตามมาถึงจุดหนึ่ง ให้เด็กช่วยคิดสิว่า เธอได้ธรรมะอะไร จากเรื่องตรงนี้ เรียนประวัติศาสตร์ กรุงศรีอยุธยาแตก พระเจ้าเอกทัศ พระเจ้าอู่ทองพรถูกจับ บางคนถูกประหารตายไป ถูกฆ่าตายไป คนไทยก็แตกแยกกันไปอยู่ที่ต่าง ๆ ถ้ามองว่า มันแสดงถึงอะไร ให้เด็กคิด และอภิปราย ถ้าระบบสอนอย่างนี้คือ บูรณาการมารวมกันที่ธรรมะเป็นจุดศูนย์กลาง เพราะในแง่ความจริง สื่อสารทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นหนังสืออะไรก็ตาม มันเป็นการสะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ทางสังคม มนุษย์คิดแล้วทำ คิดแล้วพูด อากาเรเหล่านั้นเป็นอาการกุศล หรืออกุศล เขาคิดได้สามเรื่องตรงนั้น เพราะฉะนั้น ถ้าเราสอนได้ขนาดนั้น อาจารย์ก็จะมีอิทธิพล แต่อย่าลืมนะว่า ท่างเห็น ยิ่งระดับสูงขึ้นมา ยิ่งท่างเห็น ครูที่มีอิทธิพลกับเด็กมาก ก็คือ ครูระดับอนุบาลกับเด็กประถม เด็กอนุบาลก็ตีชะว่าสองปี เด็กประถมก็หกปี ก็รวมกันแล้ว แปดปี แปดปี ตรงนี้ เราพร้อมที่จะปลูกฝังลูกเราให้มีภูมิด้านทานอารมณ์เข้มแข็งมากพอได้ใหม่ ถ้าเราสามารถทำได้ ครูก็จะมีอิทธิพลได้มาก

แต่อย่าลืมว่า ตอนนี้นักศึกษาชอบอยู่กับเพื่อน ไปไหนมาไหนกับเพื่อน เพื่อนมีลูกล่อลูกชนก็เยอะ เพื่อนดีไม่ดีก็เยอะ เราจับไม่ค่อยถูก แต่สรุปว่า ทุกอย่างมีอิทธิพลต่อความเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านบวกและลบของนักศึกษาทุกระดับนั้นแหละ

อำนวยการ สุวรรณศิริ กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาเอาไว้ว่า ผมยกตัวอย่างเรื่องเด็กเห็นรถแท็กซี่เตอร์ยกข้าง ยังฝังใจเด็กเลย ทีนี้ถ้าแม่รู้จักสอนตั้งแต่เด็ก ตั้งแต่ตัวน้อย ๆ พอถึงเข้าโรงเรียนแล้ว ครูต้องฉลาดสอน ครูที่สอนเราเป็นรูปธรรม เช่น จักรยานครูตากฝนอย่างนี้ แล้วครูก็บอกเด็กนักเรียนออกมาจากห้อง ดูว่า รถจักรยานฝนตกเปียกเป็นสนิมใช่ไหม รถทั้งโรงเรียนนี้ดูตายนะ ของครูนี้เธอต้องเข็นเข้ามาไว้ที่ร่ม ความดูตายในเรื่องของครูบาอาจารย์ของพ่อแม่ นี่ เป็นผลเป็นกรรมชั่ว เป็นวิบากกรรมนะ พวกเขาเอาดีไม่ได้ พวกเขาต้องรีบไปเก็บครูที่เก่งเขาจะเป็นอย่างนี้ พอพ้นจากมือแม่ก็ต้องไปอยู่ในมือครู จำไว้ตั้งแต่เด็กจนโตเป็นรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรื ตั้งแต่ตัวน้อย ๆ สอนอย่างนี้ พอรู้ว่าจะได้บุญแล้วรีบแย่งกันเลย ไปเก็บเหมือนพ่อแม่ผมสอนเรื่องขยะ เรื่องนี้ผมเก็บทุกวัน ทุกวันไปสวนสาธารณะ แม้แต่ สมเด็จพระเจ้าให้คนถือถุงดำเก็บหมดเลย ถ้าจะถามว่า เด็กเดี๋ยวนี้ได้สอนกันอย่างนั้นหรือไม่ เพราะฉะนั้นเราต้องสอน หรือปลูกฝังความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งดี ๆ ตั้งแต่เด็กเล็ก

สุวรรณ เพชรนิล กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามาก เพราะบิดามารดามีหน้าที่สอนลูก ให้เว้นความชั่ว ให้ทำความดี ตลอดถึงหน้าที่ของสมณะ ตรัสว่า ให้เว้นความชั่ว ให้ทำความดี ซึ่งเรื่องเหล่านี้ปรากฏในทศ 6 ผมคิดว่า ถ้าเราได้ครู หรือได้สมณะที่เน้นหนักในหน้าที่ของตนเอง ก็จะทำให้เกิดสภาพแวดล้อมที่ดีในสังคม ก็มีส่วนในการที่จะผลักดันเยาวชนของเราให้เดินไปในทางที่ถูกต้องได้

พระศาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามาก เพราะลูกอยู่กับพ่อแม่ รักพ่อแม่มาก เคารพพ่อแม่มาก ไม่ว่าจะป็นพฤติกรรม หรือความคิดความเชื่อของลูก ส่วนมากจะเกิดจากการปลูกฝัง และการเลียนแบบจากพ่อแม่

พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สบุญญโต) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาของนักศึกษามาก การถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาส่งผลต่อ

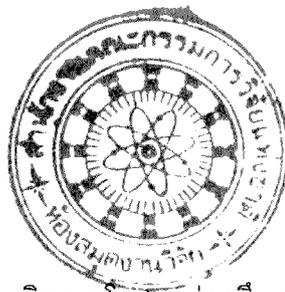
ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามาก เพราะว่า นักศึกษาส่วนมากจะรู้สึกว่ พ่อแม่เป็นที่พึ่งของเขา จนกว่าเขาจะศึกษาจบ และก็เป็นผู้มีพระคุณ เนื่องจากวัฒนธรรมทางสังคมไทยอบรมบ่มเพาะความรู้สึกว่า ให้ลูกมีความสำนึกในบุญคุณของบุพการีชนนั้นก็จะเป็นส่วนมากที่ยอมรับกันอยู่ ที่สำคัญ ผู้ที่มีสายเลือดเดียวกัน ย่อมมีกรรมด้วยกันมาก่อน เรียกว่า พันธุกรรม และก่อให้เกิดกรรมโยนิ กรรมที่ให้เกิดกรรมพันธุ์ กรรมที่เป็นเชื้อสายเดียวกัน พุดกันรู้เรื่อง และจะยอมรับกันง่ายมากกว่า ยิ่งในปัจจุบัน บิดามารดาเป็นที่พึ่งสำคัญของเขา ก็จะส่งผลให้เขาเชื่อฟัง การถ่ายทอดของบิดามารดาจะส่งผลสูง

พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา กล่าวถึง ปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาได้บ้าง แต่คงไม่มากนัก เพราะนักศึกษาสมัยนี้ ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เวลาส่วนมากอยู่กับบิดามารดา แต่มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน ตำรา และคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือมากกว่านั่นเอง มีนักศึกษาส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถสวนกระแสโลกแห่งวัตถุนิยม และสามารถชักจูงเพื่อนรอบข้างหันมาสู่กระแสธรรมนิยมได้

สรุป จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การถ่ายทอดเรื่องกรรมจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามาก เพราะว่า บิดามารดามีหน้าที่สอนลูกให้เว้นความชั่ว ให้ทำความดี และพฤติกรรม หรือความคิดความเชื่อของบุตรส่วนมากจะเกิดจากการปลูกฝัง และการเลียนแบบจากบิดามารดา วัฒนธรรมทางสังคมไทยก็อบรมบ่มเพาะความรู้สึกว่า ให้ลูกมีความสำนึกในบุญคุณของบุพการีชน แต่นักศึกษาสมัยนี้ส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เวลาส่วนมากอยู่กับบิดามารดา มักจะใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับเพื่อน ตำรา และคอมพิวเตอร์ หรือโทรศัพท์มือถือมากกว่า มีนักศึกษาส่วนน้อยเท่านั้นที่สามารถสวนกระแสโลกแห่งวัตถุนิยม และสามารถชักจูงเพื่อนรอบข้างหันมาสู่กระแสธรรมนิยมได้

3. ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า

พระเทพดิลก (ระแบบ วิฑูรย์ญาโณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้เรียน วิชาจริยศาสตร์ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร เอาไว้ว่า อย่างลืมนะ จริยศาสตร์ หรือจริยศึกษา มันเป็นในหลักปรัชญา มันไม่มีที่มาของผู้สอน เราอย่าลืมนะ พอถึงจุดหนึ่ง ทฤษฎี วิธีการ หลักการ อะไรก็ตาม ในที่สุด ก็ถามว่า ใครพูดล่ะ ถ้าคนพูด นักศึกษาไม่นับถือ เขาไม่เอานะ แต่ถ้าจริยศาสตร์ในทางพุทธ เราก็เลือกระดับศีลธรรมจรรยาขึ้นมา เป็นกุศลกรรมบถ ศีล 5 อะไรต่าง ๆ มันก็อยู่ในเกณฑ์ จริยศาสตร์ แล้วก็มาจากพระพุทธเจ้า มันก็จะมีการเชื่อมโยงระหว่างศรัทธาในพระพุทธเจ้า ก็มาสู่ระบบในจริยศาสตร์ ที่นี้เวลาในขณะนั้นมันก็น้อยไป แต่ว่า เราอย่าลืมนะ จริยศาสตร์ เป็นความคิดของนักปราชญ์ทางระบบปรัชญา ไม่ได้ผ่านปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ แต่ของเรามาจาก ปฏิเวธ มาจากผล ซึ่งสัมผัสด้วยจิต แล้วก็สอนจิตที่ได้สัมผัสผลแล้ว นั่นคือ จุดต่าง เพราะฉะนั้น จะเห็นว่า พอเราอ่านจริยศาสตร์แบบฝรั่งแล้ว เรารู้สึกค้ำอญอยู่เรื่อย เพราะความคิดมันหลวม ๆ แต่ของพระพุทธเจ้าอะไรเราก็ค้ำอญไม่ได้ หน้าแรกหน้าเดียวของหนังสือนวโกวาท เราค้ำอญไม่ได้ สักข้อ การมีอุปการะมากสองประการ คือ สติสัมปชัญญะ ทำให้งาม ประการที่สอง คือ ชันติ โสรัจจะ ธรรมที่เป็นธรรมคุ้มครองโลก คือ หิริโอตตปปะ บุคคลที่หาได้ยาก คือ บุพการี กตัญญู กตเวที มันค้ำอญไม่ได้สักเรื่องเดียว นั่นคือ จุดต่าง แต่เราอย่าลืมนะ วิธีปลูกฝังศีลธรรม คุณธรรม หรือจริยธรรมอะไรก็แล้วแต่ เรียกกันมั่วไปหมด โบราณจารย์นั้นเหมือนกับหนังสือตะลุง ต้องไหว้ครูก่อน โบราณจารย์ท่านจะแสดงธรรมนั้น ท่านจะขึ้นที่พระพุทธเจ้าก่อน ปลูกฝังศรัทธา ประสาทิคุณ ควรจะมีต่อพระพุทธเจ้าก่อน แล้วก็เริ่มแสดงธรรมะคำสอนของครู การแสดง ก็แสดงโดยพระสงฆ์ ตกลงว่า พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ แต่วิชาจริยศาสตร์ เราจะเห็นว่า 3 หน่วยกิต สำหรับนักศึกษา เธอก็มีพื้นฐานอะไรมาเยอะ แต่ที่อ่อนด้อยของจริยศาสตร์ ก็คือ 'ไม่รู้ใครสอน' มันก็คือ นักปรัชญาพูด นักปรัชญานั้นเขาไม่ได้นับถือนะ เขาไม่นับถือ เพราะชื่นชม ในความคิดของท่าน แต่เขาไปนับถือในฐานะที่เป็นครูบาอาจารย์ เป็นศาสดา เป็นเจ้าลัทธิ จึงนำไปสู่การปฏิบัติยาก ยกตัวอย่าง สุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ ปัญหาอยู่ที่คนสอน ผู้ชาย มาสอนผู้หญิง ผู้หญิง รู้สึกว่า คุณก็เอาเปรียบ สอนให้ผู้หญิงทำตายนั่นอย่างนั้น แล้วคุณละ ทำอะไร มันก็มีคำถามซ้อนขึ้นมาว่า คุณทำอะไร เพราะงั้น สุภาสิตสอนหญิงของสุนทรภู่ มันก็เริ่มเป็นที่นิยม เมื่อเขามาพิมพ์ที่โรงพิมพ์ราชภัฏเจริญ สุนทรภู่ตายไปแล้วร้อยกว่าปี คำพูด จึงได้รับเป็นการยอมรับ อ้างอิง ไม่ค่อยมีการนำไปสู่การปฏิบัติ เพราะจุดอ่อนของจริยศาสตร์ อยู่ที่จุดนี้ อยู่ที่ที่มาของจริยศาสตร์ ถ้าจริยศาสตร์ในทางพระพุทธศาสนาก็คงนำไปสู่การเสริมเติม จากที่นักเรียนได้เรียน ซึมซับมาแล้วในชีวิตของเธอ ด้วยระบบการศึกษาของเธอ มันก็จะดี

อำนวยการ สุวรรณศิริ กล่าวถึงปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์มีข้อจำกัดหลายอย่าง ทั้งเรื่องระยะเวลาสั้น เนื้อหาไม่น่าสนใจ ล้าสมัย และขาดอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชำนาญ ดังนั้น การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์แค่ 3 หน่วยกิตต่อหนึ่งสัปดาห์ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาน้อย อยากให้เน้นภาคปฏิบัติ ไม่ใช่สอนกันด้วยทฤษฎีอย่างเดียวอย่างที่ครูสอน ยกตัวอย่าง คุณสมบัติผู้ดีอย่างนี้ มีคุณธรรมอย่างนั้น มีจริยธรรมดีอย่างนั้น ต้องปฏิบัติ วิธีปฏิบัติ คือ ต้องปฏิบัติบูชาสูงสุดถึงขั้นบำเพ็ญสมาธิภาวนา ต้องฝึก เหมือนอิสลาม ตื่นนอนละหมาด วันละ 5 ครั้ง เราก็ควรฝึกสมาธิ ก่อนนอน ตื่นนอน ถ้ามีเวลาว่างกิตตอนเที่ยงอีกครั้ง อย่างน้อย 5 นาที ก็ยังดี คือ พยายามทำให้ได้ ปาย เข้า เพียง เย็น

สุวรรณ เพชรนิล กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ใช้ระยะเวลาเรียน 3 หน่วยกิต ต่อ 1 สัปดาห์ ผมคิดว่า เพียงพอครับ แต่ว่ามันต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เช่นว่า ลักษณะการสอนของครูแต่ละคน สามารถที่จะให้ความเข้าใจแก่เขาได้ ข้อที่น่าสังเกตต่อไปได้ข่าวว่า วิชาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเคยสอนสัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง แล้วมาเหลือ 1 ชั่วโมง และทราบมาว่า แผนการเรียนการสอนปีหน้า เฉพาะมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นต้นไป จะไม่มีวิชาพระพุทธศาสนาโดยตรงแล้ว ต่อไปมีอยู่แค่เล็ก ๆ น้อย ๆ

พระศาสนโสภณ (พิจิตร ฐิตวณฺโณ) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ใช้ระยะเวลาเรียน 3 หน่วยกิต ต่อ 1 สัปดาห์ ผมว่า เพียงพอครับ แต่การเพียงพอขึ้นอยู่กับสอนอย่างไร สอนขนาดไหน ถ้าให้พวกอื่นสอน มันไม่มีความรู้ มันไม่เชื่อกรรม ไม่เชื่อกฎแห่งกรรม สอนได้อย่างไร เชื่อแบบไม่มีบุญ ไม่มีบาป ผู้ที่เชื่อบ้างก็มี แต่มันน้อย แม้พระองค์ที่ไปสอน บางองค์ก็ไม่เชื่อ ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาจะเกิดได้ เพราะต้องมีการสอน ทำไม่ไม่สอน เพราะไม่มีครู ทำไม่ไม่มีครู เพราะไม่ได้เรียน สังเกตไหม สมัยก่อน มีศีลธรรม การโกงกิน คอร์รัปชันไม่ค่อยมี การโจมตีพระมหากษัตริย์ก็ไม่มี เดียวนี้รุนแรงขึ้น

พระเทพวิสุทธิทิกวี่ (เกษม สญฺญโต) กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาน้อย แต่ไม่มากนัก เพราะคำว่า จริยศาสตร์ มันก็ไม่ค่อยได้ลงลึกเท่าไร เรื่องทางปฏิบัติ แค่ว่าให้ความรู้ ถ้าให้ความรู้ได้ถูกต้อง และก็ลองให้เห็นถึงแนวปฏิบัติที่เขาอาจจะนำไปทดลองได้ก็เป็นได้ ใน 3 หน่วยกิตนี้ นักศึกษาหวังคะแนน

มากกว่า เพราะเด็กนั้นจะมีความหวังอยู่กับคะแนน กลัวคะแนนจะต่ำมากกว่ากลัวตกนรก หรือจะกลัวไม่ได้ไปสวรรค์ เอาสวรรค์ปัจจุบัน คือ ได้คะแนนดี ก็จะมองกันอยู่ที่ตรงนี้ ที่สำคัญ คือ วิชาจริยศาสตร์ ใน 3 หน่วยกิต ไม่รู้ว่าเรียนวิชาจริยศาสตร์ของใคร พุทธมีส่วนแบ่ง อยู่สักก็เปอร์เซ็นต์ เราลองคิดดูว่า ตลอดเทอมหนึ่ง เขาได้สัมผัสกับพุทธกันเท่าที่ ที่จะตอบได้ว่า พอหรือไม่พอ ถ้าพุทธจริยศาสตร์ล้วน ๆ ก็จะทำให้ได้ความรู้เยอะพอสมควร แต่ถ้าเอาจริยศาสตร์ ทั้งโลกมาเรียน ก็หวังอะไรไม่ได้สัก

พระมหาสมเกียรติ รัตนปัญญา กล่าวถึง ปัจจัยด้านการได้เรียน วิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การได้เรียน วิชาจริยศาสตร์ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาได้บ้าง แต่คงไม่มากนัก เพราะขอบเขตเนื้อหาวิชากว้างเกินไป ไม่เน้นที่กฎแห่งกรรมเท่าที่ควร และเวลา ในการเรียนวิชาจริยศาสตร์ 3 หน่วยกิต ต่อ 1 สัปดาห์ ถือว่า น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อการเรียน โดยเฉพาะภาคปฏิบัติ

สรุป จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้เรียน วิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัย ราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาน้อย เพราะการเรียนการสอนวิชาจริยศาสตร์ มีข้อจำกัดหลายอย่าง ทั้งระยะเวลาสั้นไป เนื้อหาไม่น่าสนใจ ล้าสมัย และขาดอาจารย์ผู้สอน ที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างชำนาญ ที่สำคัญ นักศึกษาหวังคะแนนมากกว่ากลัวตกนรก หรือกลัวไม่ได้ไปสวรรค์ ต้องการสวรรค์ปัจจุบัน คือ ได้คะแนนดี ก็จะมองกันอยู่ที่ตรงนี้ และการเรียนวิชาจริยศาสตร์ ใน 3 หน่วยกิต ไม่รู้ว่าเรียนวิชาจริยศาสตร์ของใครบ้าง ขอบเขต เนื้อหาวิชาก็กว้างเกินไป ไม่เน้นที่กฎแห่งกรรมเท่าที่ควร และเวลาในการเรียนวิชาจริยศาสตร์ 3 หน่วยกิต ต่อ 1 สัปดาห์ ถือว่า น้อยมาก ไม่เพียงพอต่อการเรียน โดยเฉพาะภาคปฏิบัติ ดังนั้น การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ จึงส่งผลต่อความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาน้อย

4.1.4 แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ

จากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรม ดังนี้

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ) กล่าวถึง แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมว่า การส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม

อย่างยั่งยืนค่อนข้างยาก เพราะสังคมมันเปลี่ยนแปลง ความสัมพันธ์เชิงบวกเชิงลบมันเกิดขึ้นได้ตลอดระยะเวลา ดีจากชั่ว ชั่วเป็นดี คนมันก็มีขึ้น ๆ ลง ๆ ยังไม่หนักแน่นมั่นคงยั่งยืน พออยู่ระดับหนึ่ง แต่ว่า ประการสำคัญในเรื่องเหล่านี้ เราจะพบว่า มันก็อยู่ที่เรื่องทีพุดมาแล้ว หมายความว่า นักเรียนจะต้องยอมรับที่มาจากตัวคำสอน อันนี้ไม่ค่อยหนัก เพราะว่า เป็นเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน และเมื่อยอมรับ ก็นับถือ ก็เชื่อ ก็ปฏิบัติตาม ไม่ใช่ ร้อยเปอร์เซ็นต์หรอก แต่ตัวนำสารไม่ใช่หมอ คางคกที่ตัวเองตะปุมตะป้า แล้วต้องมาเป็นหมอ รักษาโรคผิวหนัง มันรักษาไม่ได้ เพราะว่า คนป่วยก็จะไม่ศรัทธา ดังนั้น ก็จะต้องสามารถสอนให้รู้ สามารถทำให้ดู สามารถอยู่ให้เห็น สามารถสงบเย็นจากความชั่วหยาบ ๆ เขาเรียกว่า ยถาก้อนโต ให้นักศึกษาเห็น ถ้าเป็นอย่างนั้น มันก็สามารถสร้างคุณลักษณะที่ดีงาม สามารถสร้างเด็กที่ดีขึ้น ในสังคมได้อยู่แล้ว และอย่างที่บอกว่า ระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยไม่ใช่ระบบเอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม เพราะว่า มันจะเน้นไปวิชาที่จะประกอบอาชีพมากเกินไป และไม่ได้ดู คนที่มาสอนเรื่องจริยธรรม จริยศาสตร์ ใครที่สอนวิชาอะไรไม่ได้ก็จะโอนย้ายมาให้สอนวิชาเหล่านี้ สมัยนี้ก็ดีหน่อย เอาคนที่เคยมีประสบการณ์มาสั่งสอน แต่ว่า สระน้ำลูกยกอกไผ่ยังต้องใช้ ใครมีความประพฤติดีที่แสดงให้เห็น มีจริยธรรมอยู่ภายในใจ สถาบันการศึกษาควรจะต้องจัดกิจกรรม ยกย่องในที่ประชุม ในแถว ในห้องประชุม ยกย่อง แล้วประชุมตำหนิด้วย มาตรการสระน้ำ ลูกยกอกไผ่ต้องใช้ ใช้ปัญญาพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว ตำหนิคนที่ควรตำหนิ เมื่อมีการกระทำ ที่ควรตำหนิ เป็นการสอนกรรมชั่วที่ให้ผล เป็นกรรมชั่วที่ให้ผลกันจะ ๆ ใช้ปัญญาพิจารณายกย่อง คนที่มีการกระทำที่ควรยกย่อง ก็เป็นการสอนผลของกรรมดีที่อำนวยความสะดวก ประโยชน์สุข ของบุคคลนั้น ๆ ในช่วงเวลานั้น ๆ ถ้าหากว่า เราสามารถจัดการศึกษาได้ในลักษณะนี้ ปัญหา ที่วิตกกังวลห่วงใยก็จะลดน้อยถอยลงไป

อำนาจ สุวรรณศิริ กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรม มีดังนี้

1. ทุกโรงเรียน ทุกวัด ทุกชุมชน หมู่บ้าน มีผู้ช่วยจัดศาสนบุคคลขึ้นมา ช่วยจัดขึ้นเป็นกลุ่มทุกแห่ง จากวัด 35,000 วัด ถ้าเราจัดวัดละ 10 คน ก็ 3 แสนกว่าคน ถ้าวัดละ 100 คน ก็ 3 ล้านกว่าคน คราวนี้ที่เราต้องไม่ตั้งเป้าว่า คน 3 แสน 3 ล้านคน จะต้องรู้ธรรมะทั้งหมด แต่บางเปอร์เซ็นต์ คอมมิวนิสต์ เขาใช้คำว่า 2 เปอร์เซ็นต์ 2 เปอร์เซ็นต์ของเขานี้ สามารถพลิกแผ่นดินได้ รู้จักนำคน 2 เปอร์เซ็นต์ มาสนใจธรรมะ จะเป็นตัวอย่างให้กับคนในหมู่บ้านได้

2. ทุกมหาวิทยาลัย ควรให้มีธรรมสถานของมหาวิทยาลัย หรือวัดที่อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยนั้น ๆ แล้วก็ตั้งเป็นธรรมสถาน แล้วนำเด็กไปฝึกใช้สถานปฏิบัติธรรมในวัด

แล้วเด็ก ก็จะได้รับผลการปฏิบัตินี้ จะเห็นชัด ผมยกตัวอย่าง เช่น การฝึกสมาธิ 2 - 3 อาทิตย์ หน้าตาจะสดใส ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย ผู้หญิงที่สวยจะสวยยิ่งขึ้น มันจะเห็นความเปลี่ยนแปลงทันที คราวนี้พอจิตใส เขาเรียกว่า จิตใสเป็นบุญ จิตขุ่นเป็นบาป ไอ้ที่จิตใจมันเศร้าหมอง เพราะจิตใจมันขุ่นมัว มันเป็นบาป เพราะฉะนั้น เด็ก ๆ วัยรุ่น มันอยากสวยอยากหล่ออยู่แล้ว ถ้าได้ปฏิบัติดีขึ้น เมื่อก่อนก็ศึกษาด้วยกัน ผมชี้ไปว่า เดี่ยวนี้หน้าคุณใส คุณไปฝึกสมาธิมาใช้ไหม เขาก็ตอบว่า ฝึกเข้มข้นหน่อย คือ มันดูออกในระดับอุดมศึกษา การส่งเสริมจริยศาสตร์ตั้งเป้าสองเปอร์เซ็นต์ อย่างที่ว่านี้แหละ ปฏิบัติธรรม 2 เปอร์เซ็นต์ เรามีนักศึกษาหมื่นหนึ่งใช้ไหม ถ้ามันก็ 10 เปอร์เซ็นต์ 2 ร้อย ทำให้ได้ แต่รวมให้ได้มากกว่านั้น แต่อย่างน้อย เริ่มต้นที่ 2 เปอร์เซ็นต์ มีโอกาสพลิกแผ่นดิน เหมือนคอมมิวนิสต์ สามารถพลิกแผ่นดินจีน มาเป็นคอมมิวนิสต์จีนได้ แต่ต้องรวมให้มากกว่านั้น แต่เริ่มต้นที่ 2 เปอร์เซ็นต์ ตั้งเป้าหมายไว้ แต่เมื่อเราทำเข้าจริง ๆ อาจจะเป็น 10 เปอร์เซ็นต์ก็ได้ ถ้า 3 หมื่น เริ่มที่พันคนก็ได้ แต่ผลสัมฤทธิ์แค่ 2 เปอร์เซ็นต์ก็ใช้ได้ เหมือนกับพระพุทธเจ้าสอนคน ให้บรรลุดูธรรม ท่านบอกว่า สอนพันคน ขอให้ได้ 2 คนก็ยังดี

3. ตั้งชมรมพุทธศาสน์เหมือนอย่างที่ทำอยู่ในปัจจุบัน ชมรมที่ตั้งไว้ ต้องปรับปรุงใหม่ใจละ คือ ชมรมพุทธศาสน์ที่ตั้งไว้ไม่มีวิสัยทัศน์ คือ ถ้าได้คนที่มีคุณภาพ เข้าถึงจริง ๆ แล้ว เช่น ยกตัวอย่าง ที่บ้านผม ผมสอนสมาธิสายหลวงปู่มั่น หลวงพ่อวิริยัง สอนรุ่นหนึ่งเป็นร้อยคนนะ ประมาณ 25 รุ่น พลโท พลเอก กระทั่ง ศาสตราจารย์ ก็มี มานั่งเรียนกัน เต็มไปหมด พวกนี้จะเก่งมาก เพราะเขามีความรู้เข้าถึง แล้วไปสอนกันทุกซอย แล้วไปสอน ต่อกันเอง ใครอยู่ในโรงงาน นักธุรกิจ ไปจัดตั้งกันเอง ซึ่งผมชักชวนด้วยใบปลิวว่า เชิญชวน ไปที่บ้านผมนะ หลัง 6 โมงเย็น ถึง 2 ทุ่ม พอเลิกงาน คุณมาเรียน ไปกันเต็มเลย ไปกันเต็มจนล้น และบ้านผมสามารถจุคนได้ 100 คน ชั้นบนมีสวนดอกไม้ แล้วเดินจงกรม มีวิหารเทวาลัย นั่งสมาธิ มากันเต็มเลย ผมไปพูดที่สถาบันพลังจิตตานุภาพนี้ มีถึง 28 สาขา มีประมาณพันกว่าคน เรียนมาแล้ว 25 รุ่น 2 หมื่นกว่าคน และคนเหล่านี้จะมีฤทธิ์

สุวรรณ เพชรนิล กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติ ตามกฎแห่งกรรมว่า การส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมที่สำคัญ คือ ต้องปรับปรุงผู้สอน คือ ผู้สอนจะต้องประยุกต์การสอน เพื่อชี้แนะให้เขามองเห็นประโยชน์แห่งชีวิต โดยการสอนให้เขามีชีวิตชีวา เช่น ทางสื่อ เขาเขียนประโยคว่า วันเสาร์ วันเสาร์อาทิตย์ เขาไปตกปลา แล้วก็สอนตามนั้นเท่านั้น ผมว่า ทำให้มันไม่มีชีวิตชีวา ถ้าอยู่ในเมืองไทย เราก็สร้าง ประโยคใหม่ขึ้นมาได้ว่า วันเสาร์ วันอาทิตย์ไปห้องสมุด ฟังปาฐกถา หรือฟังเทศน์ มันทำให้ มีชีวิตชีวาขึ้น

พระศาสนโสภณ (พิจิตร วิฑูวณฺโณ) กล่าวถึง แนวทางการส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมว่า แนวทางการส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมของนักศึกษาที่สำคัญ คือ

1. ต้องฝึกครูผู้สอนให้เชื่อบุญเชื่อบาปก่อน เพราะถ้าครูยังไม่เชื่อบุญเชื่อบาป จะสอนคนอื่นได้อย่างไร ต้องมีพื้นฐานให้ดีก่อน และหลักสูตรต้องจัดหลักสูตรให้วิชาศีลธรรม เป็นวิชาบังคับ ไม่ใช่วิชาเรียนก็ได้ไม่เรียนก็ได้ หรือเรียนแล้วให้คะแนนน้อย

2. คุณลักษณะของครู คือ ครูผู้สอนวิชาศีลธรรมต้องเรียนจบ ต้องปริญญาตรีทางศาสนาพุทธ ต้องฝึกสมาธิ มีวิชาความรู้ทางศาสนาเพียงพอ รวมทั้ง ศาสนาอื่นด้วย ไม่ใช่พุทธศาสนาอย่างเดียว ให้มีความรู้เหมือนอย่างที่เราเรียนมาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ และครูต้องเชื่อบุญเชื่อบาป เพราะถ้าไม่เชื่อบุญเชื่อบาปแล้วได้อะไร จะสอนคนอื่นให้เชื่อบุญเชื่อบาปได้อย่างไร

3. ต้องให้วิชาศีลธรรมเป็นวิชาบังคับ คือ ต้องกำหนดไว้ในหลักสูตรเลยว่า นักศึกษาทุกคนต้องเรียนวิชาศีลธรรมเป็นวิชาบังคับ ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ

4. ต้องให้คะแนนวิชาศีลธรรมให้มากพอสมควรเหมือนวิชาอื่น ๆ เพราะถ้ามีคะแนนมากก็เป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาสนใจที่จะเรียนมากขึ้น

5. ต้องให้ความสำคัญกับวิชาศีลธรรมให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ไม่ใช่ ปล่อยอย่างนี้ เป็นเพียงวิชาหนึ่งในหมวดสังคมเท่านั้น ไปแอบแฝงเอาไว้เหมือนคนไม่มีบ้าน ไปอาศัยหลังคาบ้านเขาอยู่ เขาไล่ออกไปวันไหนก็ได้ เสริมให้ชื่อเต็ม ๆ เลยกว่า วิชาศีลธรรม แล้วทำไม แต่ก่อนใช้วิชาศีลธรรมดี ๆ อยู่แล้ว จึงเปลี่ยนไปชื่อ จริยธรรม จริยศาสตร์ มันไม่ได้ ตรงกับความหมายของพระพุทธศาสนา ให้ใช้ศีลธรรมนั่นแหละถูกต้องแล้ว ไปเอาใจคนนับถือ อิสลาม คริสต์ทำไม เพราะของเรามันตรงอยู่แล้ว และคำว่า จริยธรรมกับจริยศาสตร์ มันต่างกัน อย่างไร ลองถามตรงนี้ดู เพราะจริยศาสตร์ จริยธรรม แค่ชั้น Ethics เท่านั้น ยังไม่ถึงขั้นญาณวิทยา ไม่ถึงเลย แค่ชั้น Ethics และที่นี้ คุณธรรมเป็นผลของจริยศาสตร์ เขาให้ใครเรียน ไปตามพวกคริสต์ เขาทำไม แล้วเราไปทำตามเขาทำไม พอรัฐมนตรีเป็นคริสต์ก็ไปเปลี่ยนตามเขา ถ้าของเราดี เราไปตามเขาทำไม นี่แสดงว่า มันโง่ และตอนนี้เราต้องเรียกร้องว่า การที่ศีลธรรมเสื่อม คนโกงกิน คอร์รัปชัน ต้องหนักขึ้น เพราะคนไม่มีศีลธรรมมากขึ้น ที่จริงคนไทยสอนง่าย มีลักษณะ การผ่อนปรน แต่สอนให้มันรู้เรื่อง การคอร์รัปชันจะได้น้อยลง ซึ่งไม่ใช่ปรากฏเฉพาะในกรุงเทพฯ แต่มีทั่วไปหมด และไม่ใช่เฉพาะเยาวชน ผู้ใหญ่นั่นแหละตัวการ เยาวชนมันเห็นอยู่นี้ ไม่ว่า ทหาร ตำรวจ ทุกระดับ กินกันทั้งนั้น และกินกันมาก ๆ ด้วย ผมว่า ส่วนหนึ่งเราไปส่งเสริมให้มีความสำคัญ

กับคุณค่าทางวัตถุมากเกินไป และให้ความสำคัญทางจิตใจน้อยลง เพราะเขาไม่เชื่อบุญเชื่อบาป สอนไปก็แค่นั้นแหละ สอนไปเพื่อหลอกกันแค่นั้นเอง ติดเฮโรอีน ติดผงขาว เสพกัน มีลูกแล้วก็โยนทิ้ง นี่ก็สาเหตุมาจากการขาดศีลธรรม ไม่เหมือนบัณฑิตของเรา เขามีความรู้มาก ไม่โลภมาก แต่เขาก็มีความสงบ เขารักพี่รักน้อง รักประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ แต่ปัจจุบันก็มีบ้าง ก็รักจอมปลอม

พระเทพวิสุทธิกวี (เกษม สญฺญโต) กล่าวถึง แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า

1. ควรจะให้มีสาขาวิชาที่จัดให้ตลอด คือ สาขาวิชาพุทธศาสนา เรียนตั้งแต่ประถมศึกษา มัธยมศึกษาขึ้นไป ถึงปริญญาตรี โท เอก จัดขึ้นในประเทศไทย ทำให้เป็นตลาดวิชาพระพุทธศาสนาด้วย ทำหลักสูตรให้เป็นนานาชาติมาด้วย ประเทศเป็นศูนย์กลาง พระพุทธศาสนาก็ให้เห็นภาพให้ชัด ไม่ใช่ศูนย์ของประเทศไทย แต่ต้องให้เป็นศูนย์ center ให้คนต่างชาติได้เข้ามาศึกษา และเขาปฏิบัติจริงจัง ให้เยาวชนไทยได้เห็นด้วยว่า ปฏิบัติจริงแล้ว มันได้จริง ถ้าเราเหาะ ๆ แหะ ๆ อยู่อย่างปัจจุบัน ไม่กล้าทำอะไรนี้ มันก็ไม่ได้ เขาให้เรียนเรื่องพระเจ้า คนไทยเราไปเรียนในเยอรมัน ในประเทศออสเตรเลีย ในประเทศอื่น ๆ เยอะแยะ อิสลามเค้าก็มีการจัดการศึกษาอิสลาม ศึกษาของเขา แต่ของเราพุทธศึกษา เอาลงมา อยู่ในจริยศาสตร์ มันไม่สมศักดิ์ศรี และไม่เป็นที่ให้เยาวชนได้ชื่นใจที่จะมาทำตาม เพราะฉะนั้น ถ้าทำได้ก็ต้องทำตรงนั้นลงไป แล้วก็เน้นเรื่องกฎแห่งกรรมมาก ๆ แล้วก็ยืนยันว่า ความยั่งยืนนั้น ต้องทำสม่ำเสมอ ไม่ใช่ให้เขาที่เดียวแล้วเป็นพอ ไม่มีอะไรพอได้ด้วยการทำงานให้ครั้งเดียว

2. ควรจะการจัดการเรียนการสอนในวิชาพุทธศาสนา โดยเน้นเรื่องกรรม เพื่อให้เขารู้เรื่องกรรมให้ถูกต้อง ให้ชัดเจน ให้เวลากับเขาในการศึกษาแล้วเรียนให้เพียงพอ และก็ต่อเนื่อง จนกระทั่งว่า แทนที่เราจะเป็นผู้ให้คนเดียว ให้เขาถาม เมื่อปฏิบัติแล้ว เขาจะเกิดคำถามขึ้นมา แล้วก็จะได้ตอบให้ถูกต้อง คนเรานั้น ปกติก็เชื่อว่า ยังมีความพึงพอใจกับความสุขอยู่ เมื่อพอใจกับความสุข เรื่องกรรมเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับความสุข หรือการกระทำในทิศทางหรือแนวทางที่จะให้ได้ซึ่งความสุข เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่า เราเองไม่ลังเล และก็มีโอกาสที่จะให้สิ่งที่เราไม่ลังเล ก็ต้องทำตัวอย่างแห่งการทำดีทำชั่ว และมีผลดีผลชั่วตามมา เก็บมาให้ดูเยอะ ๆ ตัวอย่าง ถ้าเห็นประจักษ์จริง ๆ ให้เห็นแล้ว กรรมชั่ว ก็ให้เห็นว่า มันน่ากลัว น่าหวาดเสียว กรรมดี ก็ให้เห็นว่า มีกำลังใจที่จะให้ประกอบคุณงามความดี ถ้าสักแต่ว่าไปนิด ๆ หน่อย ๆ ฉาบฉวย เขาก็คงจะซาบซึ้งได้ยาก เพราะเขายังไม่มีพื้นฐาน เพราะฉะนั้น เรื่องกรรม เรื่องจริยศาสตร์ เป็นเรื่องที่จะต้องเน้นให้ต่อเนื่อง ต่อยอดให้เกิดความมั่นใจได้ว่า กรรมดี ดีจริง กรรมไม่ดี ก็ไม่ดีจริง

และให้ผลจริง ไม่ควรจะหนีกับกระแสโลก กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งไหลทะลักเข้าไปในทุกประเทศ และทำเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคนไปมาก แต่ในที่สุดแล้ว เปลี่ยนไปเท่าไรก็ยังสร้างความปั่นป่วนให้แก่โลกมากขึ้นเท่านั้น

พระมหาสมณะเกียรติ รัตนปัญญา กล่าวถึง แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมของนักศึกษาว่า การส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติตามกฎแห่งกรรมของนักศึกษาได้นั้น ควรจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ แทนที่การสอนแบบป้อนข้อมูลให้กับผู้เรียนโดยฝ่ายเดียว คือ ควรจัดให้มีการเรียนการสอนใหม่ ดังนี้

1. ให้ความรู้แก่ผู้เรียนโดยรอบด้านผ่านสื่อการสอนที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้ง่าย ไม่น่าเบื่อ
2. นำเสนอกรณีศึกษา หรือบุคคลตัวอย่าง และระดมสมองจากผู้เรียนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา หรือบุคคลตัวอย่างนั้น ๆ ภายในกรอบของกฎแห่งกรรม และผลของการคิดดี พูดดี ทำดี
3. ให้ผู้เรียนนำกฎแห่งกรรม และผลมาวิเคราะห์กรณีที่เกิดขึ้นกับตนเอง
4. นำผู้เรียนไปสู่ภาคการปฏิบัติจริง เช่น ให้ผู้เรียนรายงานการปฏิบัติตนเอง เรื่องการเลี้ยงดูพ่อแม่ หรือผู้มีพระคุณที่บ้าน ที่โรงเรียน การให้ทาน รักษาศีล และภาวนา ในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น หรือให้ผู้เรียนได้ไปบำเพ็ญประโยชน์กับผู้ที่ถูกทอดทิ้งจากสังคมรอบข้าง หรือคนด้อยโอกาส เพื่อเป็นการทำความดี และได้คิดสอใจในเวลาเดียวกัน เป็นต้น
5. การสอนต้องยึดหลักบูรณาการให้เกิดการเชื่อมโยงทางวิชาต่าง ๆ อย่างกลมกลืนว่า กฎแห่งกรรมแปลผลให้เกิดความสุข และความทุกข์ในทุก ๆ ด้าน ซึ่งเริ่มตั้งแต่การคิดเป็นมโนกรรม การพูดเป็นวจีกรรม และการกระทำเป็นกายกรรม เพราะการที่เราคิดดี พูดดี ทำดี ส่งผลให้เป็นความสุข คิดชั่ว พูดชั่ว ทำชั่ว ส่งผลให้เป็นความทุกข์ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้สามารถพิสูจน์ ยกตัวอย่างประกอบให้เป็นรูปธรรม ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และส่งผลไปถึงอนาคต ล้วนแล้วแต่เป็นกฎของกรรมทั้งสิ้น

แนวทางส่งเสริมความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษาสรุปได้ ดังนี้

ประการแรก ผู้สอนนำเสนอทฤษฎีให้สอดคล้องกับการปฏิบัติ คือ พยายามยกตัวอย่างประกอบให้เป็นเหตุการณ์ หรือสภาพแวดล้อมที่สามารถสัมผัสได้ อธิบายให้เข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้เรียนได้รับความรู้ มีความเข้าใจ แล้วสามารถนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง พยายามอย่าไปอ้างอิงตำราให้มากเกินไป สอดคล้องกับคำพูดของ พระเทพดิลก

(ระบอบ รัฐญาโณ) ที่ว่า คิดเสียว่า พุดกับมนุษย์ คือ บางที เราไปติดตำรามากเกินไป วิชาสังคมศาสตร์ก็ดี แม้วิชาวิทยาศาสตร์ก็ดี มันเป็นวิชาของมนุษย์ แล้วเกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพราะฉะนั้น ปฏิบัติโดยมนุษย์ คนสอนโดยมนุษย์ และต้องทำให้มนุษย์เข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้ หมายความว่า การนำเสนอทฤษฎีใด ๆ ขึ้นมา ต้องสามารถนำไปปฏิบัติได้ตามหลักทฤษฎีที่นำเสนอ

ประการที่สอง การส่งเสริมให้เยาวชนเชื่อ และปฏิบัติต่อหลักธรรมที่ถูกต้อง นั้น อย่านำเสนอเฉพาะหลักการเขียนอย่างเดียว แต่ต้องนำเสนอให้ปฏิบัติ โดยเริ่มต้นให้ศึกษาเรียนรู้ สังเกตตัวอย่างที่มองเห็นเป็นรูปธรรมได้ชัดเจน หลังจากนั้น ผู้สอนปฏิบัติให้เป็นตัวอย่าง เมื่อผู้เรียนเกิดความรู้สึกเชื่อ และจิตใจคล้อยตามแล้ว จะปฏิบัติตามได้อย่างมีความมั่นใจ สิ่งใดที่เราปลูกฝังให้กับผู้เรียน ถ้าเขาสามารถปฏิบัติตามเป็นผลสำเร็จได้ แผนการเรียนการสอน วิชาพื้นฐานก็จะเป็นผลสัมฤทธิ์ ทั้งผู้สอน และผู้เรียน

ประการที่สาม การสอนวิชาพื้นฐานให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ผู้สอนต้องยึดหลักทฤษฎีการมีส่วนร่วม คือ ผู้สอนพยายามให้ผู้เรียนช่วยกันจัดหากิจกรรมต่าง ๆ เข้ามาเสริม โดยให้ผู้เรียนช่วยกันคิด ช่วยกันหา และช่วยกันทำ แล้วให้ผู้เรียนนั้นแหละจัดสรรเลือกเอากิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งขึ้นมา อย่างเช่น เรานำเสนอเรื่องความกตัญญู หรือความซื่อสัตย์ การจัดรูปแบบต่าง ๆ ต้องให้นักศึกษา หรือผู้เรียนเป็นผู้วางแผน จัดการว่า จะนำเสนออย่างไร วิธีใด ผู้สอนเพียงเป็นพี่เลี้ยง หรือคอยให้คำปรึกษาเท่านั้น ถ้าเขาทำได้ และประสบผลสำเร็จ จากกิจกรรมที่เขานำเสนอ ความประทับใจจะตรึงตรออยู่ในจิตใจเขาตลอดไป

ประการที่สี่ ผู้สอนต้องมีความรู้ มีความชำนาญ หรือที่นำเสนอมาตั้งแต่ต้นว่า ต้องมีความเป็นปราชญ์ มีความรอบรู้ มีเชิงยุทธ์ที่จะนำเสนอให้ผู้เรียนอยากเรียน อยากรู้ และอยากเห็นในเนื้อหาที่นำเสนอ นั้น และองค์ประกอบสำคัญที่เหนือกว่านั้น ผู้สอนต้องมีความเชื่อ มีความชำนาญ พระเทพดิลก (ระบอบ รัฐญาโณ) ใช้คำว่า ผู้สอนมันต้องแนะนำ แล้วทำให้ดู คือ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่นให้เห็น เย็นให้สัมผัส นั่นคือ ครูสอนจริยธรรม

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

การวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 400 ฉบับ ได้รับกลับคืน 400 ฉบับ คิดเป็น ร้อยละ 100 ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 279 คน คิดเป็น ร้อยละ 69.75 มีอายุอยู่ในช่วง 19 – 20 ปี จำนวน 181 คน คิดเป็น ร้อยละ 45.25 กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จำนวน 101 คน คิดเป็น ร้อยละ 25.25 สถานภาพของพ่อแม่ / ผู้ปกครองส่วนใหญ่ สมรสแล้ว จำนวน 182 คิดเป็น ร้อยละ 45.50 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 153 คน คิดเป็น ร้อยละ 38.25 รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม

รายการ	จำนวน (n = 400)	ร้อยละ 100%
1. เพศ		
- ชาย	121	30.25
- หญิง	279	69.75
2. อายุ		
- ต่ำกว่า 18 ปี	65	16.25
- 19-20 ปี	181	45.25
- 21-22 ปี	128	32.00
- - 23 ปีขึ้นไป	26	6.50

ตารางที่ 2 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม (ต่อ)

รายการ	จำนวน (n = 400)	ร้อยละ 100%
3. สถาบันการศึกษา		
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	101	25.25
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	61	15.25
- มหาวิทยาลัยราชภัฏจันเกษม	50	12.50
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	74	18.50
- มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	58	14.50
- - มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	56	14.00
4. สถานภาพการสมรสพ่อแม่/ผู้ปกครองของนักศึกษา		
- โสด	167	41.75
- สมรส	182	45.50
- หย่าร้าง	39	9.75
- แยกกันอยู่	12	3.00
5. รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง		
- น้อยกว่า 10,000 บาท	153	38.25
- 10,001 – 20,000 บาท	112	28.00
- 20,001 – 30,000 บาท	57	14.25
- 30,001 – 40,000 บาท	34	8.50
- มากกว่า 50,000 บาท	44	11.00

4.2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวม นักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร มีความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรม
อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .69 อันดับที่หนึ่ง คือ
นักศึกษา เชื่อว่า กฎแห่งกรรมด้านกุศลกรรม (กรรมดี) เช่น การกระทำดี การพูดดี การคิดดี
ก่อให้เกิดผลดี ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.43
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .81 อันดับที่สอง คือ นักศึกษา เชื่อว่า กรรมมีอยู่จริง อยู่ในระดับเชื่อมาก
โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .79 อันดับที่สาม คือ ผลของกรรมมีจริง คือ
เชื่อว่า กรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุผลเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว
อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .80 อันดับที่สี่ คือ
กฎแห่งกรรมด้านอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) เช่น การกระทำไม่ดี การพูดไม่ดี การคิดไม่ดี ก่อให้เกิด
ผลไม่ดี ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.38 ส่วนเบี่ยงเบน
มาตรฐาน .82 อันดับที่ห้า คือ กฎแห่งกรรม ทั้งส่วนกรรมดี กรรมชั่ว มีผลต่อคุณค่าทางด้านจิตใจ
อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .83 และอันดับที่หก คือ
สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่า แต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรม
ของตน อยู่ในระดับเชื่อมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน .81 เป็นอันดับ
สุดท้าย ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติ
ในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติ ในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความเชื่อ	อันดับที่
1. ท่านเชื่อว่า กรรมมีอยู่จริง	4.39	.79	เชื่อมาก	2
2. ท่านเชื่อว่า ผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่า กรรมที่ทำแล้ว ต้องมีผล และผลต้องมีเหตุผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่ว เกิดจากกรรมชั่ว	4.38	.80	เชื่อมาก	3
3. ท่านเชื่อว่า สัตว์มีกรรมเป็นของตน เชื่อว่า แต่ละคน เป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตาม กรรมของตน	4.36	.81	เชื่อมาก	6
4. ท่านเชื่อกฎแห่งกรรมด้านกุศลกรรม (กรรมดี) เช่น การกระทำดี การพูดดี การคิดดี ก่อให้เกิดผลดี ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น	4.43	.81	เชื่อมาก	1
5. ท่านเชื่อกฎแห่งกรรมด้านอกุศลกรรม (กรรมชั่ว) เช่น การกระทำไม่ดี การพูดไม่ดี การคิดไม่ดี ก่อให้เกิดผลไม่ดี ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น	4.38	.82	เชื่อมาก	4
6. ท่านเชื่อว่า กฎแห่งกรรม ทั้งส่วนกรรมดีกรรมชั่ว มีผลต่อ คุณค่าทางด้านจิตใจ	4.37	.83	เชื่อมาก	5
รวม	4.39	.69	เชื่อมาก	

4.2.3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติ ในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติ
ในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร มี 3 ปัจจัย ได้แก่
ด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรม ด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา
ด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยส่งผลต่อความเชื่อ
และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.07 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มากที่สุด คือ ด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.53 รองลงมา คือ ด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรม อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 และน้อยที่สุด คือ ด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.05 รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ ในเขตกรุงเทพมหานคร

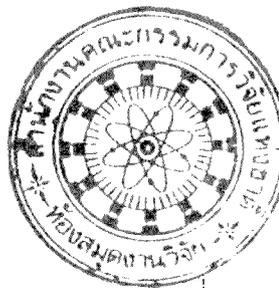
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติ ในเรื่องกฎแห่งกรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรม	3.10	1.03	ส่งผลปานกลาง	2
2. การได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา	3.53	1.04	ส่งผลมาก	1
3. การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์	3.05	1.19	ส่งผลปานกลาง	3
รวม	3.23	1.07	ส่งผลปานกลาง	

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มากที่สุด คือ โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.46 รองลงมา คือ หนังสือเรียน หนังสือธรรมะทั่วไป หนังสือพิมพ์ นิตยสาร อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.34 และน้อยที่สุด คือ ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ และแผ่นพับ อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.05 รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรมที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยด้านการได้รับข่าวสารเรื่องกฎแห่งกรรม	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. หนังสือเรียน หนังสือธรรมะทั่วไป หนังสือพิมพ์ นิตยสาร มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	3.34	1.05	ส่งผลปานกลาง	2
2. ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ และแผ่นพับ มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	2.51	1.16	ส่งผลน้อย	3
3. โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	3.46	1.00	ส่งผลมาก	1
รวม	3.10	1.03	ส่งผลปานกลาง	

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.53 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มากที่สุด คือ พฤติกรรมของบิดามารดา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.62 รองลงมา คือ การอบรมสั่งสอนของบิดามารดา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.58 และน้อยที่สุด คือ การถ่ายทอดทางพันธุกรรมของบิดามารดา อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.39 รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดาที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยด้านการได้รับการถ่ายทอดจากบิดามารดา	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	อันดับที่
1. การถ่ายทอดทางพันธุกรรมของบิดามารดามีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของลูก	3.39	.98	ส่งผลปานกลาง	3
2. การอบรมสั่งสอนของบิดามารดามีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของลูก	3.58	1.22	ส่งผลมาก	2
3. พฤติกรรมของบิดามารดามีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของลูก	3.62	1.03	ส่งผลมาก	1
รวม	3.53	1.04	ส่งผลมาก	

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า โดยภาพรวม ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา มากที่สุด คือ กิจกรรม และบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศาสตร์ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.54 รองลงมา คือ ผู้สอนวิชาจริยศาสตร์ อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.86 และน้อยที่สุด คือ การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ 3 หน่วยกิต ต่อเวลาหนึ่งภาคการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.77 รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านการได้เรียน
 วิชาจริยศาสตร์ที่ส่งผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติในเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยด้านการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์	\bar{X}	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	อันดับที่
1. การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์ 3 หน่วยกิต ต่อเวลาหนึ่งภาคการศึกษา มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	2.77	1.24	ส่งผลปานกลาง	3
2. ผู้สอนวิชาจริยศาสตร์ มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	2.86	1.15	ส่งผลปานกลาง	2
3. กิจกรรม และบรรยากาศในการจัดการเรียน การสอนวิชาจริยศาสตร์มีผลต่อความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา	3.54	1.30	ส่งผลมาก	1
รวม	3.05	1.19	ส่งผลปานกลาง	

4.2.4 ผลการทดสอบสมมติฐาน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏมีเพศแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามเพศ

ตัวแปร	n	\bar{X}	S.D.	t	Sig.
เพศ					
ชาย	121	4.19	.78	71.443	.00*
หญิง	279	4.47	.62		

* มีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05

จากตารางที่ 8 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ มีเพศแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกันสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 2 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ มีอายุแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน

ตารางที่ 9 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
อายุ					
ระหว่างกลุ่ม	3	6.036	2.012	4.336	.005*
ภายในกลุ่ม	396	183.761	.464		
รวม	399	189.79			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 9 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ มีอายุแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกันสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 10 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามอายุ เป็นรายคู่

การศึกษา	\bar{X}	การศึกษา			
		1	2	3	4
ต่ำกว่า 18 ปี	4.59				*
19 – 20 ปี	4.41				
21 – 22 ปี	4.31				
23 ปี ขึ้นไป	4.08	*			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 10 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ย ความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 ปี ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญ

สมมติฐานข้อที่ 3 นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเรียนในสถาบันการศึกษาแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน

ตารางที่ 11 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามสถาบันการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
สถาบันการศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	17	121.322	7.137	2.410	.001*
ภายในกลุ่ม	382	1131.116	2.961		
รวม	399	1252.438			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 11 พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏที่เรียนในสถาบันการศึกษาแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกันสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 12 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามสถาบันการศึกษา เป็นรายคู่

การศึกษา	\bar{X}	การศึกษา					
		1	2	3	4	5	6
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต	4.60				*		
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	4.50						
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันเกษม	4.34						
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	4.14	*					
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา	4.37						
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	4.25						

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 12 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามสถาบันการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เรียนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มีคะแนนเฉลี่ยความเชื่อมากกว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร อย่างมีนัยสำคัญ

สมมติฐานข้อที่ 4 สถานภาพของผู้ปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน

ตารางที่ 13 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามสถานภาพของผู้ปกครองของนักศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
สถานภาพของผู้ปกครองของนักศึกษา					
ระหว่างกลุ่ม	17	9.867	.580	1.021	.43
ภายในกลุ่ม	382	217.093	.568		
รวม	399	226.960			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 13 พบว่า สถานภาพของผู้ปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งไม่สอดคล้องกันสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 6 รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน

ตารางที่ 14 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	Sig.
รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง					
ระหว่างกลุ่ม	17	72.881	4.287	2.551	.001*
ภายในกลุ่ม	382	642.079	1.681		
รวม	399	714.960			

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 14 พบว่า รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏแตกต่างกัน มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกันสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 15 การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเกี่ยวกับความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษาเป็นรายคู่

รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครอง ของนักศึกษา	\bar{X}	รายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษา				
		1	2	3	4	5
น้อยกว่า 10,000 บาท	4.43					
10,001 – 20,000 บาท	4.44					
20,001 – 30,000 บาท	4.37					
30,001 – 40,000 บาท	4.45					
มากกว่า 50,000 บาท	4.09					

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

จากตารางที่ 15 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม จำแนกตามรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของนักศึกษา ไม่พบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ยความเชื่อจากรายได้ต่อเดือนของผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่าง

สมมติฐานข้อที่ 6 การรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม

ตารางที่ 16 ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างการรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์	Sig.
การรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์ความเชื่อและการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม	400	.198	.00**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 16 พบว่า การรับข้อมูลข่าวสารมีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับ สมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 7 การได้รับการถ่ายทอดความเชื่อจากบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม

ตารางที่ 17 ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ระหว่างการได้รับการถ่ายทอดความเชื่อจากบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์	Sig.
การได้รับการถ่ายทอดความเชื่อจากบิดามารดา ความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม	400	.190	.00**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 17 พบว่า การได้รับการถ่ายทอดความเชื่อจากบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

สมมติฐานข้อที่ 8 การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์มีความสัมพันธ์กับมีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม

ตารางที่ 18 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการได้เรียนวิชาจริยศาสตร์มีความสัมพันธ์กับ
มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรมของนักศึกษา

ตัวแปร	จำนวน (คน)	ค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์	Sig.
การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม	50	.184	.00**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตารางที่ 18 พบว่า การได้เรียนวิชาจริยศาสตร์มีความสัมพันธ์กับ
มีความเชื่อ และการปฏิบัติเรื่องกฎแห่งกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสอดคล้อง
กับสมมติฐานที่ตั้งไว้